

Rapport

magtanvendelse i 2011

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	3
Formålet med rapporten.....	3
Principperne bag arbejdet med magtanvendelser.....	3
Magtanvendelse i Dansk Kvalitetsmodel på det sociale område.....	4
Inspirationsdag i efteråret 2011.....	4
Magtanvendelser på voksensocialområdet.....	5
Magtanvendelser på børne- og ungeområdet.....	17
Samlet vurdering af magtanvendelsesopgørelserne.....	25

Resumé

I denne rapport beskrives arbejdet med magtanvendelse på Region Midtjyllands sociale tilbud i 2011. Indledende skildres principperne for anvendelse af magt, ligesom der redegøres for kvalitetsarbejdet på området. Helt konkret fortælles også om en velbesøgt "Inspirationsdag" med en ekstern oplægsholder. Rapportens tyngdepunkt består af en udførlig gennemgang af arbejdet med magtanvendelse på henholdsvis voksensocialområdet og børne- og ungeområdet. Områderne er beskrevet hver for sig i både tal og prosa, ligesom der anvendes figurer, eksempler mv. til at tydeliggøre indholdet. Afslutningsvist er der en samlet vurdering af magtanvendelsesopgørelserne, hvoraf det fremgår, at der reelt er sket et fald i antal magtanvendelser.

Formålet med rapporten

Rapporten om magtanvendelse i 2011 er udarbejdet til den årlige orientering af regionsrådet om anvendelse af magt på Region Midtjyllands sociale tilbud. Regionsrådet har på denne måde mulighed for at følge udviklingen på området, herunder at være bekendt med de tiltag, der løbende iværksættes.

Det er en kontinuerlig proces at få det stærkest mulige redskab i arbejdet på magtanvendelsesområdet. Således sker der fortsat ændringer i opgørelsesmetoderne, hvorfor det ikke er muligt at sammenligne data fra hele regionens levetid. Nærværende rapport medtager data fra 2010 og 2011.

Samlet er det rapportens hensigt at give et nuanceret og indgående indblik i håndteringen af magtanvendelser, som også er en del af arbejdet inden for Psykiatri og Social.

Principperne bag arbejdet med magtanvendelser

Udgangspunktet i arbejdet med magtanvendelser på det sociale område er, at magtanvendelser skal begrænses mest muligt, og aldrig må erstatte omsorg, pleje eller pædagogisk bistand. Der arbejdes efter mindsteindgrebsprincippet, således at det er den mindst indgribende foranstaltning i kortest mulig tid der skal anvendes, og efter proportionalitetsprincippet, der tilsiger, at der skal ske en afvejning af magtanvendelsen over for det, der søges opnået.

Al magtanvendelse skal registreres og indberettes til kommuner og region. Hovedformålet er at synliggøre magtanvendelse, drage læring, og finde metoder til at undgå brug af magt.

Region Midtjylland følger udviklingen i arbejdet med magtanvendelser gennem kvartalsvise redegørelser på området til Psykiatri- og socialledelsen, samt gennem de årlige præsentationer til Regionsrådet. Derudover har det enkelte tilbud og den enkelte institution jævnlige temadrøftelser om emnet via handleplansmøder, personalemøder mv.

Det skal i denne forbindelse understreges, at talmateriale om magtanvendelse i sig selv ikke automatisk siger noget om det faktiske arbejde med magtanvendelse, herunder om forholdene på de sociale tilbud og institutioner. At der foregår relativt mange magtanvendelser kan vidne om en fortsat stor indsats over for en meget udadreagerende borger, ligesom relativt få magtanvendelser kan vidne om, at der måske ikke gribes ind, hvor det er nødvendigt. Og derfor er det så vigtigt at se bag tallene – og se virkeligheden, der ligger til grund for disse.

Magtanvendelse i Dansk Kvalitetsmodel på det sociale område

Danske Regioner har i et par år arbejdet med at implementere Dansk Kvalitetsmodel på det sociale område, og modellen bliver løbende udviklet og udvidet. Grundlæggende for kvalitetsmodelarbejdet er at skabe en systematik, hvor praksis beskrives, implementeres, samt monitoreres med opfølgning i forhold til monitoreringens resultater.

Det sociale område har derfor arbejdet med 6 standarder indenfor felterne kommunikation, brugerinddragelse, individuelle planer, arbejdsmiljø, kompetenceudvikling og ledelse. Disse standarder er nu implementerede på tilbuddene, og der arbejdes systematisk med monitorering og opfølgning. I løbet af 2011 er der efterfølgende blevet udviklet 3 yderligere standarder i kvalitetsmodellen, nemlig magtanvendelse, medicin håndtering samt rapportering af utilsigtede hændelser. Disse blev godkendt ultimo 2011 med henblik på implementering i de 5 regioner.

I Region Midtjylland er det besluttet, at implementeringsprocessen i forhold til standarder består af udarbejdelse af fælles regionale retningslinjer, som derefter implementeres på hvert enkelt tilbud.

De 3 nye standarder, og dermed magtanvendelse, omsættes i øjeblikket til fællesregionale retningslinjer, og inden sommeren 2012 sendes disse til tilbuddene for lokal implementering. Herved bliver arbejdet med magtanvendelse inddraget i den systematik, som kvalitetsmodellen bygger på.

Inspirationsdag i efteråret 2011

Som nævnt er synliggørelsen af brug af magt er en vigtig del af arbejdet med magtanvendelse. Herunder skal der være et fortsat fokus på området med plads til debat og en åben dialog.

I efteråret 2011 afholdt Psykiatri- og socialledelsen således en "Inspirationsdag" for de medarbejdere på de sociale tilbud, der arbejder med magtanvendelse. Inspirationsdagens fokus var på at undgå den problemskabende adfærd, som kan resultere i en magtanvendelse, og det var Bo Hejlskov Elvén, som formidlede budskabet.

Bo Hejlskov Elvén er autoriseret psykolog, og et kendt navn inden for undervisning og supervision vedrørende adfærdsproblematik. Han arbejder i hele Norden med sit felt, og hans udgangspunkt er ikke behandling, men håndtering af adfærden og mødet med brugeren, således at der kan forebygges vold, konflikter, selvskadende adfærd og ikke mindst magtanvendelser.

Inspirationsdagen var et stort tilløbsstykke, og mange af deltagerne gav efterfølgende udtryk for, at de på deres tilbud ville arbejde videre med Bo Hejlskov Elvéns synspunkter. På denne måde spredtes det inspirerende input udefra til mange flere end de 150 engagerede deltagere på selve dagen.

Magtanvendelser på voksenalderområdet

Voksne personer med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne – i praksis alle borgere på Region Midtjyllands tilbud på voksenalderområdet – falder ind under den personkreds, som servicelovens regler om magtanvendelse angår. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

På voksenalderområdet registreres magtanvendelser efter den bestemmelse i serviceloven, der hjemler den pågældende type magtanvendelse, og der skelnes her mellem forhåndsgodkendte foranstaltninger, ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger, og anden form for magtanvendelse, der ikke er beskrevet i serviceloven.

Forhåndsgodkendte foranstaltninger

Iværksættelsen af disse typer af magtanvendelse skal forhåndsgodkendes af kommunen, og omfatter følgende situationer:

- Anvendelse af alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere i en tidsbegrænset periode, når der er risiko for at personen ved at forlade tilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. For personer med demenslidelse kan perioden være tidsbegrænset. (Servicelovens § 125)
- Anvendelse af fastholdelse i hygiejnemæssige situationer i en tidsbegrænset periode. (Servicelovens § 126 a)
- Anvendelse af fysisk magt i en tidsbegrænset periode, for at forhindre en beboer i at forlade sin bolig, eller for at føre denne tilbage til boligen, når der er risiko for at personen ved at forlade tilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. (Servicelovens § 127)
- Anvendelse af beskyttelsesmidler, herunder stofseler, i en tidsbegrænset periode til fastspænding i kørestol, seng eller lignende for at forhindre fald med risiko for væsentlig personskade. (Servicelovens § 128)

Ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger

Denne kategori omfatter to forhold:

- De ovennævnte magtanvendelsestyper, hvor den kommunale godkendelse ikke foreligger – eksempelvis, hvis der endnu ikke er truffet afgørelse i sagen, eller hvis den tidsbegrænsede periode for magtanvendelsens udførelse er udløbet,
- Anvendelse af akut fastholdelse eller føring til et andet opholdssted, når der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. (Servicelovens § 126)

Regionen har godkendelseskompetencen ved magtanvendelser efter § 126.

Anden form for magtanvendelse, der ikke er beskrevet i serviceloven

I denne gruppe af magtanvendelser, er det ikke entydigt, hvad den enkelte magtanvendelse dækker over. Magtanvendelserne kan foregå ud fra blandt andet omsorgsbetragtninger, samt nødværge- og nødretsbetragtninger efter straffelovens bestemmelser.

Denne type magtanvendelser har generelt den største bevågenhed. På trods af, at de enkelte magtanvendelser ikke er klart definerede i lovgivningen, er de desuagtet nødvendige at udføre, hvorfor der kræves en særlig opmærksomhed i den efterfølgende sagsbehandling – ikke mindst med henblik på fremadrettet læring.

Voksensocialområdets målgruppe ift. magtanvendelse

Voksensocialområdet har store forskelle indenfor tilbuddenes brugere, hvorfor der også er store forskelle i kravene til den pædagogiske intervention. Det er således af afgørende betydning for selve magtanvendelsen, om denne er afstedkommet af en reaktion relateret til en forstyrrelse indenfor autismspektrumets område, til psykisk sygdom, til epileptiske reaktioner, til en person med senhjerneskade, til en person med et specifikt syndrom, eller til en intellektuelt svagt fungerendes persons manglende evne til at forstå eller have indsigt i egne og omgivelsernes forhold, herunder disses indbyrdes betydning.

Nogle borgere har en kombination af to eller flere af ovenstående dysfunktioner, og ændringer i den enkelte persons psyke, ændringer i de sociale relationer, samt ændringer i de fysiske rammer har således stor betydning for personens reaktionsformer. Her kan eksempelvis udadreagerende eller selvdestruktive reaktioner være handlinger, som medfører et behov for indgreb i form af magtanvendelse.

Datagrundlaget for opgørelse af magtanvendelser i 2011

Selve magtanvendelsesopgørelserne for 2011 er opstillet med data for 2010 som sammenligningsgrundlag. Grundet ændringer i blandt andet

Socialstyrelsens opgørelsesformer er tidligere års data ikke sammenlignelige, og derfor ikke medtaget i det følgende.

På voksenalderen var der i 2011 i alt 942 personer, som modtog et tilbud på voksenalderen, hvilket er en reduktion på 44 personer i forhold til 2010. Den væsentligste årsag til reduktionen er nedlæggelse af tilbud indenfor området for personer med senhjerneskader.

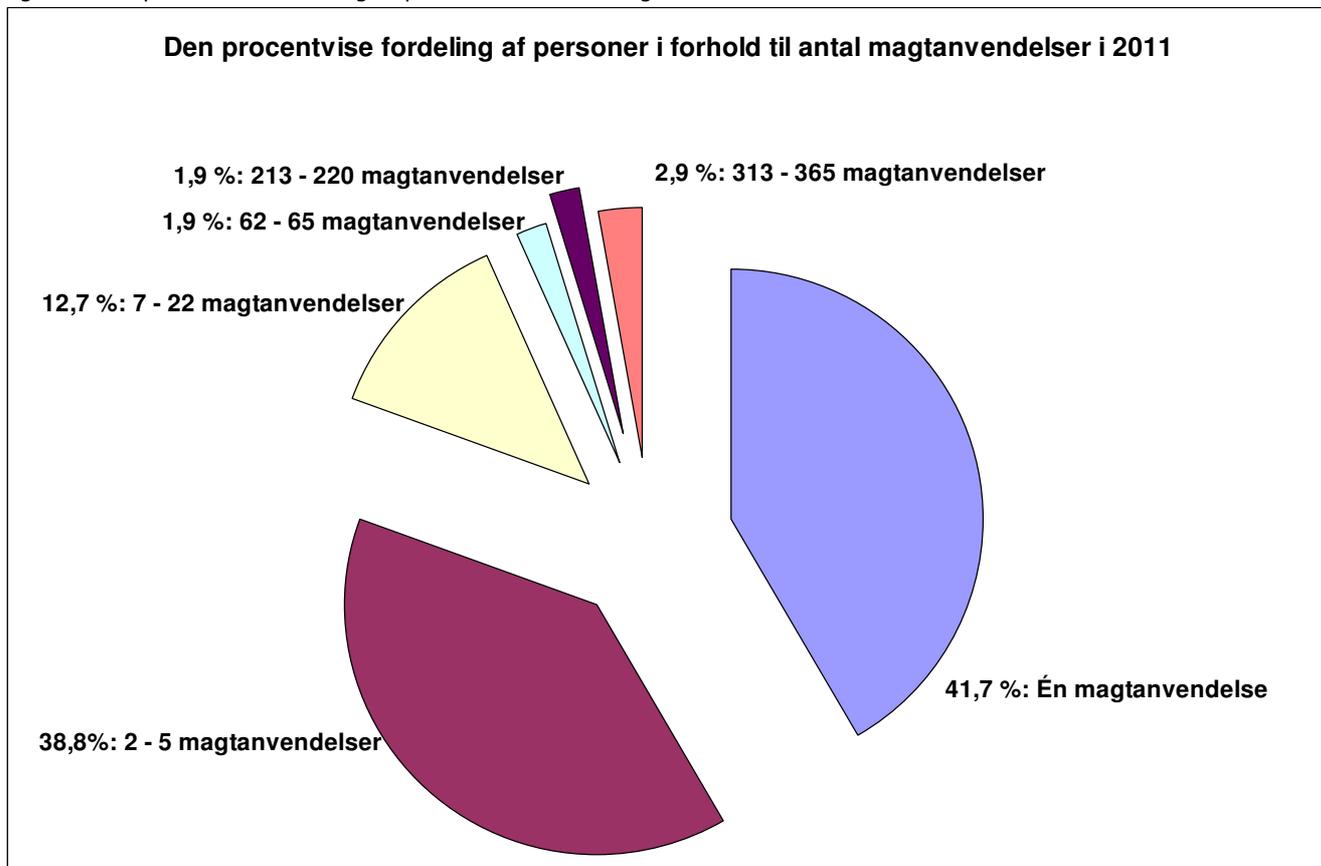
Ud af de samlede 942 personer, har i alt 103 været udsat for en magtanvendelse i 2011, hvilket udgør 10,9 %. Det skal bemærkes, at samme person godt kan være registreret i flere kategorier.

Nominelt er der sket en reduktion på 12 borgere i forhold til 2010, hvor 115 borgere var udsat for en magtanvendelse.

De udførte magtanvendelser fordeler sig således på de 103 personer:

- 1 magtanvendelse er udført overfor 43 personer (41,7 %)
- 2 – 5 magtanvendelser er udført overfor 40 personer (38,8 %)
- 7 – 22 magtanvendelser er udført overfor 13 personer (12,7 %)
- 62 – 66 magtanvendelser er udført overfor 2 personer (1,9 %)
- 213 – 220 magtanvendelser er udført overfor 2 personer (1,9 %)
- 313 – 365 magtanvendelser er udført overfor 3 personer (2,9 %)

Figur 1. Den procentvise fordeling af personer ift. antal magtanvendelser i 2011.

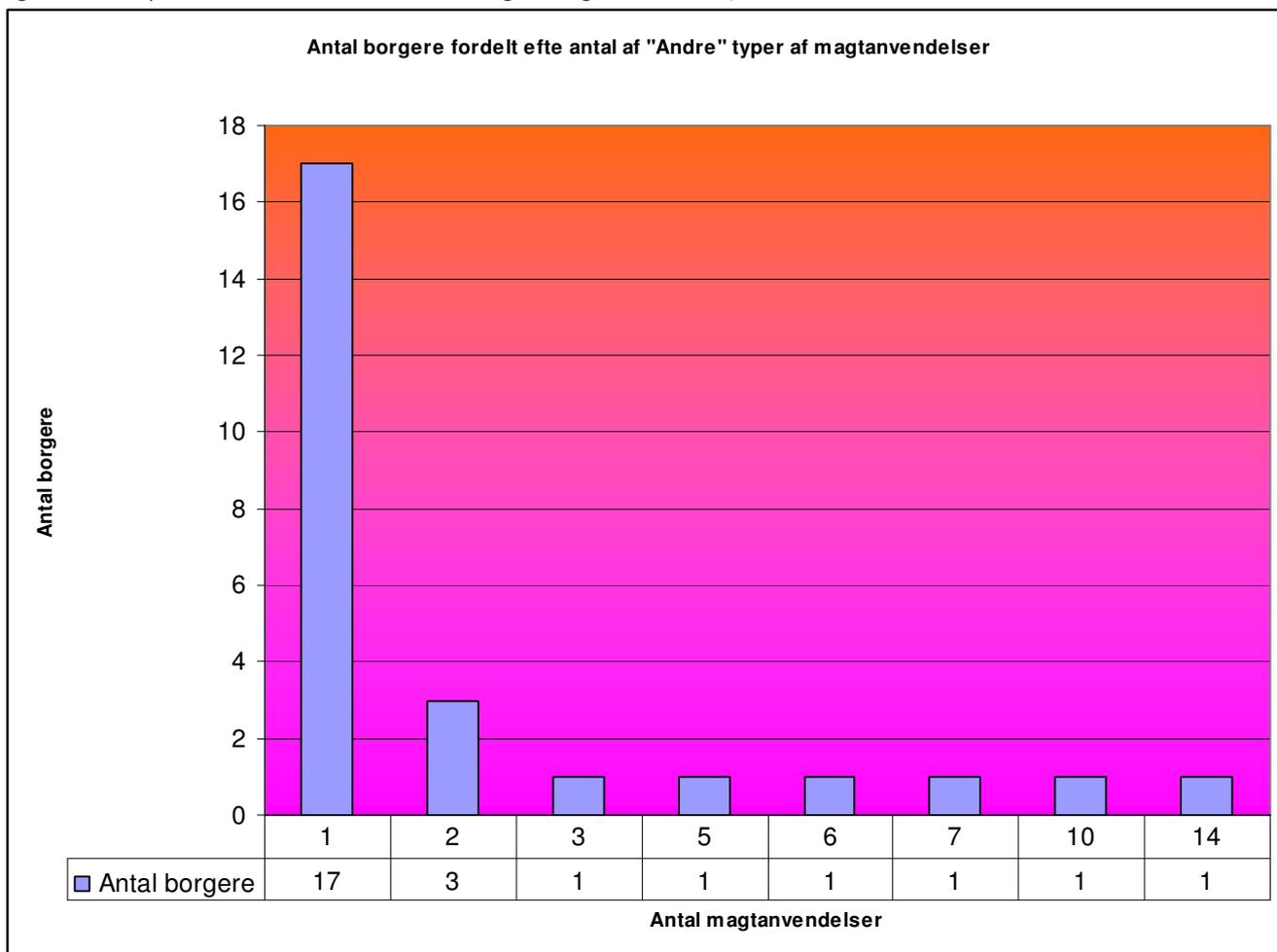

Opgørelse af magtanvendelse, der ikke er beskrevet i serviceloven:

I denne magtanvendelseskategori, er der i 2011 registreret 68 indberetninger i forhold til 26 personer.

Således kan der over for samme person være foretaget flere magtanvendelser, der ikke er beskrevet i serviceloven, og fordelingen af antal personer ift. antal magtanvendelser fremgår nedenfor.

Figur 2. Antal personer fordelt efter antal foretagne magtanvendelser, der ikke er beskrevet i serviceloven.

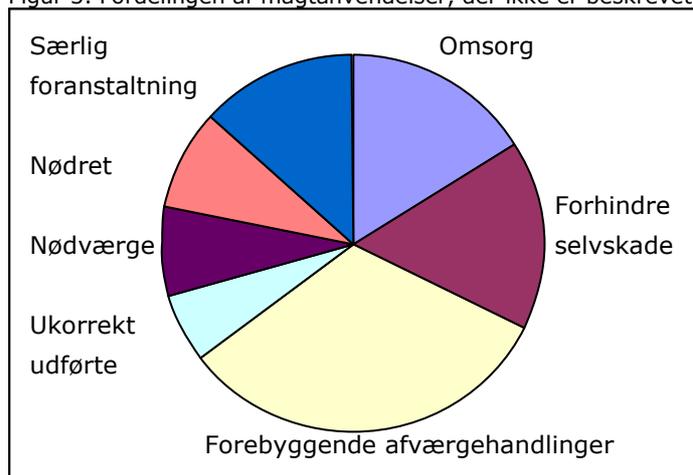
Ved denne type af magtanvendelser, er det som før anført ikke entydigt, hvad den enkelte magtanvendelse nærmere har indeholdt. Magtanvendelserne kan dog ud fra deres forekomst i 2011 inddeles som i grupperne omsorg, forhindre selvskade, forebyggende afværgehandlinger, ukorrekt udførte, nødværge, nødret samt "særlig foranstaltning".

Omdeles de 68 indberetninger efter denne kategorisering fremstår følgende fordeling:

Tabel 1. Fordeling i kategorier af magtanvendelser, der ikke er beskrevet i serviceloven

Kategori	Omsorg	Forhindre selvskade	Forebyggende afværgehandlinger	Ukorrekt udførte	Nødværge	Nødret	Særlig foranstaltning
Antal	11	11	22	4	5	6	9

Figur 3. Fordelingen af magtanvendelser, der ikke er beskrevet i serviceloven.

Magtanvendelserne i de syv kategorier er nærmere beskrevet i det følgende.

11 magtanvendelser er gennemført ud fra omsorgsmæssige hensyn:

- 5 magtanvendelser bestod i at fastholde en person for at berolige denne i vedkommendes konfuse tilstand.
- 2 gange lægges en konfus person om natten i seng igen.
- 1 gang fastholdes en overstimuleret person i beroligende øjemed.
- 1 magtanvendelse sker, da en konfus person guides udramatisk med hånd lagt på skulderen til vedkommendes lejlighed.
- 1 magtanvendelse foretages, da en person pludselig under blodprøvetagning forsøger at bøje armen imens kanylen sidder heri, og personens arm fastholdes af hensyn til den sundhedsmæssige risiko.
- 1 magtanvendelse sker ved at fastholde og føre en konfus og desperat person, som ikke er i stand til at klare sig selv, væk fra et lukket og tomt dagtilbud.

11 magtanvendelser er foretaget for at forhindre selvskade:

- 9 gange fastholdes den samme person på grund af massive trusler og handlinger i selvmordsøjemed. Fastholdelserne er af forebyggende karakter, og betragtes som beroligende og tryghedsgivende foranstaltninger.
- 1 gang fratages en person to knive på grund af fortsat selvskadende adfærd.

- 1 gang fratages en person en kniv efter trusler om selvmord.

22 magtanvendelser er gennemført som forebyggende afværgehandlinger – hvor afværgehandlingen ikke har karakter af nødværge eller nødret efter straffelovens bestemmelser:

- 12 gange slukkes en persons eldrevne kørestol, efter personen har forsøgt påkørsel af andre beboere og personale.
- 2 gange hindres en person i overfald på medbeboere.
- 2 gange afværges påbegyndte angreb på medbeboere ved personalets mellemværende.
- 2 gange forhindres en person i at befinde sig i og ved glasskår fra en smadret rude.
- 1 gang føres en person ud fra en medbeboers lejlighed, som vedkommende ikke frivilligt ville forlade, men i stedet var i gang med at ødelægge.
- 1 gang blev et påbegyndt slag mod medarbejders ansigt afværget. Medarbejderen var særligt udsat, idet vedkommende bar briller.
- 1 gang blev en person ført til egen lejlighed for at afværge en optrapning af beboerkonflikt.
- 1 gang afbrydes fysisk et slagsmål mellem to beboere.

4 magtanvendelser er ukorrekt udførte i forhold til de generelle principper omkring magtanvendelse:

- 3 gange (på 3 forskellige botilbud) spærres døren for beboere. Episoderne er hver især påtalt af tilbuddenes ledere overfor pågældende medarbejdere. Endvidere er retningslinjerne for magtanvendelse blevet indskærpet i forhold til alle medarbejdere i de pågældende afdelinger.
- 1 gang reagerede en medarbejder i en situation *for* forebyggende, da andre muligheder for pædagogisk intervention ikke var opbrugt. Herefter har medarbejderen af sin leder fået påtalt, at magtanvendelsen fandt sted i en situation, som ikke kan godtgøres til at falde ind under magtbekendtgørelsens rammer.

5 magtanvendelser er udført som nødværge:

- 4 magtanvendelser er anvendt overfor samme beboer, idet vedkommende i 4 forskellige situationer angreb eller truede med angreb på medarbejdere med kniv. I de aktuelle tilfælde blev borgeren frataget kniven.
- 1 magtanvendelse er udført i forbindelse med frigørelse vedrørende et angreb fra beboer med kniv.

6 magtanvendelser er udført som nødret:

- 2 tilfælde, hvor en person fastholdes, mens politiets ankomst afventes.
- 2 nødretshandlinger ved en persons vold mod medbeboere.
- 1 tilfælde, hvor en person efter overfald på medbeboer fastholdes mens politiets ankomst afventes.

- 1 tilfælde, hvor en person på en udlandsrejse får konfiskeret et nyindkøbt samuraisværd. Personen har ingen forståelse for situationen og dennes potentielle farlighed.

9 magtanvendelser er udført som "særlig foranstaltninger":

- 6 tilfælde, hvor en beboer efter forudgående aftale føres til egen lejlighed ved kontroltab. Aftalen evalueres med personen efter hver hændelse.
- 2 tilfælde, hvor en beboer i sin kørestol køres til egen lejlighed med henblik på afskærmning.
- 1 tilfælde, hvor en beboer uberettiget sover i anden beboers seng og ufrivilligt føres til egen lejlighed.

Tabel 2. Sammenligning af 2010 og 2011

Type	Antal magtanvendelser		Antal personer	
	2010	2011	2010	2011
Tilfælde af magtanvendelse, som ikke er beskrevet i serviceloven	49	68	16	26

Sammenlignes forekomsten af magtanvendelser i kategorien *magtanvendelse, der ikke er beskrevet i serviceloven* i 2010 og 2011, ses der en stigning i både antal magtanvendelser fra 49 til 68, og i antal personer, som magtudøvelserne er blevet udført over for fra 16 til 26.

Ud fra det bagvedliggende datamateriale fremgår både, at der er en del gengangere blandt personerne i 2010 og 2011, og at der er nye personer registeret i 2011. Udsvinget i registreringerne forekommer uafhængigt af de 14 forskellige botilbud, som har foretaget denne type magtanvendelse, og en gisning på stigningerne kan være, at tilbuddene er blevet mere skarpe på at registrere hændelser, som tidligere ikke har været anset som en magtanvendelse.

Eksempelvis i forhold til omsorgsudøvelse, afværgehandlinger og særlige foranstaltninger, idet der her foretages en indsats, som er i tæt forbindelse med og overlapper den øvrige pædagogfaglige virksomhed.

Det bemærkelsesværdige er i denne sammenhæng, at det gennemsnitlige antal magtanvendelser pr. person i 2010 var 3,1 mens det i 2011 er 2,6 på trods af den nominelle stigning i antal magtanvendelser og antal borgere.

Eksempel 1. En magtanvendelse, der ikke er beskrevet i serviceloven.

En beboer har i en længere årrække opholdt sig på samme botilbud, og personalet er godt kendt med vedkommendes adfærdsmønster. I perioder mister beboeren overblikket over sin situation og ønsker en øjeblikkelig løsning. Beboeren tager en kniv eller knuser et glas for et skære sig selv, eller indtager store mængder af piller i selvmordsøjemed. Vedkommende

søger i disse situationer til egen lejlighed og låser døren. Det er ikke altid, at personalet er i stand til at forebygge borgerens frustration og efterfølgende selvskadende handlinger, men på grund af adfærden gribes der hurtigt ind. I nogle tilfælde findes borgeren bag den låste dør uden forvarsel, og på grund af de aktuelle adfærdssymptomer og den foreliggende erfaring, tiltvinger personalet sig adgang til beboerens lejlighed ved at låse døren op, hvorefter eventuelle selvskadende redskaber fratages beboeren. Den faglige løsning på beboerens trængsler er en efterfølgende tæt og omsorgsgivende relation mellem borger og personale.

Der er ikke hjemmel i serviceloven til at tiltvinge sig adgang til en beboers lejlighed, og hvis der ikke er klare beviser for, at vedkommende vil begå selvmord, handler personalet ud fra en ikkeeksisterende lovmæssig ret. Ud fra de foreliggende erfaringer med beboeren, vil det imidlertid være omsorgssvigt, hvis personalet i situationen undlod at tiltvinge sig adgang til beboerens lejlighed – både hvis beboeren har skadet sig selv rent fysisk, og hvis der ikke blev draget omsorg for vedkommendes psykiske tilstand og magtesløshed.

En intervention alene på baggrund af en formodning om en måske kommende handling ligger udenfor gældende muligheder, men faglige kompetencer i opgaveløsningen legitimerer personalets handling.

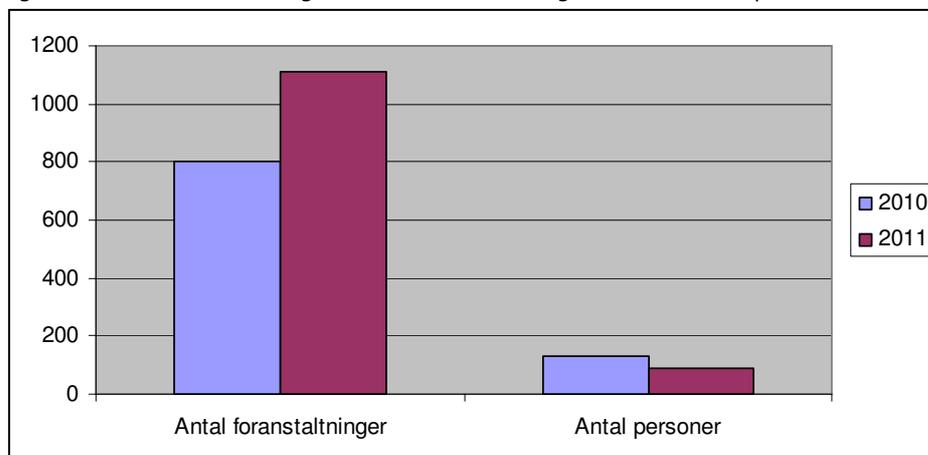
Hvis personalet undlader at handle i situationen, og beboeren mister livet, så står medarbejderen i den situation, at vedkommende risikerer at blive draget til ansvar for ulykken.

Opgørelse af ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger

Denne type magtanvendelser blev i alt anvendt 1113 gange i 2011 ift. 800 gange i 2010. Umiddelbart synes dette at være en forholdsmæssig stor stigning, men ses der på antal personer er dette faldet fra, at der i 2010 blev anvendt en ikke forhåndsgodkendt magtanvendelse på 128 personer overfor 89 i 2011.

Der er på denne måde er sket et betydeligt forholdsmæssigt fald i antal personer, der har været udsat for en ikke forhåndsgodkendt foranstaltning.

Figur 4. Antal ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger over for antal personer i 2010 og 2011

De ikke forhåndsgodkendte magtanvendelser består dels af akutte indgreb efter serviceloven, dels af magtanvendelsestyper, der som udgangspunkt skal være forhåndsgodkendte af kommunen, men af forskellige årsager ikke er det. Tabel 3 viser den nærmere fordeling – også ift. 2010.

Tabel 3. Sammenligning af 2010 og 2011

Type	Antal magtanvendelser		Antal personer	
	2010	2011	2010	2011
Akut fastholdelse eller føring til et andet opholdssted ved risiko for væsentlig personskade (SL § 126)	534	316	104	83
Anvendelse af alarm- og pejlesystemer samt særlige dørråbnere (SL § 125)	1	233	1	1
Fastholdelse i hygiejnesituationer (SL § 126 a)	179	388	17	2
Tilbageholdelse i boligen (SL § 127)	86	114	6	2
Anvendelse af beskyttelsesmidler, herunder stofseler (SL § 128)	0	62	0	1

Med baggrund i de nærmere kategorier, kan følgende uddybes:

- Ved **akut fastholdelse** efter servicelovens § 126 har magtanvendelsestypen et relativt lille antal per person, men det er samtidig her, at langt de fleste personer udsættes for magtanvendelse, idet de udgør 80,6 % af de 103 personer, der er udført magtanvendelse overfor i 2011. Indgrebene kan overordnet karakteriseres ved, at de typisk udføres i situationer, hvor beboerne er i kaos med sig selv eller deres omgivelser. Dette betyder, at selv om der er relativt få indgreb per beboer, så kan indgrebene medføre en belastende fysisk og psykisk konsekvens for både beboer og medarbejder. Især i disse situationer pågår derfor efterfølgende en målrettet indsats for at reetablere forholdet mellem beboer og medarbejder, hvilket er forudsætningen for, at det relationspædagogiske arbejde kan fortsættes. Nedgangen i antallet af både magtanvendelser og personer fra henholdsvis 534 til 316 magtanvendelser og fra 104 til 83 personer skyldes dels, at enkelte borgere, der har været udført mange magtanvendelser overfor, ikke længere er i Region Midtjyllands tilbud, dels at der på det enkelte tilbud arbejdes målrettet med at støtte den enkelte beboer ud fra dennes individuelle behov for bistand. Udviklingen

kan ikke siges at være entydig og vedholdende, idet det kan få indflydelse på antallet af magtanvendelser, hvis nye beboere med uafdækkede behov flytter ind på et tilbud, eller en nuværende beboers behov for bistand ændres akut.

- Ved både **anvendelse af alarm- og pejlesystemer** samt særlige døråbnere (SL § 125) og **fastholdelse i hygiejnesituationer** (SL § 126 a), er det kendetegnende, at det er ganske få (i alt 3) personer, der udføres disse former for magtanvendelse overfor. Det store antal magtanvendelser har sammenhæng med, at det for to af personernes vedkommende drejer sig om næsten daglige foranstaltninger på grund af en permanent tilstand for omsorgsmæssig indsats, hvortil beboerne ikke har mulighed for kvalificeret at kunne give et accepterende tilsagn. Reduktionen fra i alt 18 personer i 2010 til 3 personer i 2011 illustrerer endvidere udvikling af pædagogiske strategier, hvorefter magtanvendelse ikke længere er nødvendig for udførelse af hygiejneomsorgen over for pågældende personer.
- Ved **tilbageholdelse i boligen** (SL § 127) fordeler registreringen på 114 tilfælde sig på 2 borgere, hvoraf de 113 tilfælde kan henføres til én og samme borger, som videre er omtalt nedenfor under *opgørelse af forhåndsgodkendte magtanvendelser* – også indenfor "tilbageholdelse i boligen"-kategorien, idet kommunen efterfølgende har givet en forhåndsgodkendelse.
- Ved **anvendelse af beskyttelsesmidler, herunder stofseler for at forhindre fald fra kørestol, seng o. lign.** (SL § 128) er der i 2011 registreret 1 person – og ingen i 2010. For denne ene beboer har personalet målrettet arbejdet med at udvikle et kommunikationsredskab, så vedkommende efter januar 2011 har været i stand til at kommunikere kvalificeret om accept af fastspænding, hvorefter fastspændingen ikke længere skal indberettes om en magtanvendelse.

Eksempel 2. En ikke forhåndsgodkendt foranstaltning

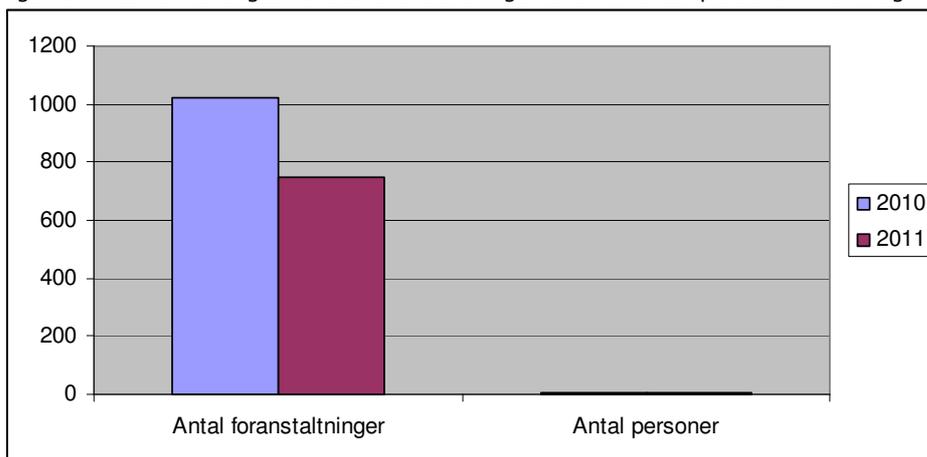
En beboer taler med en medarbejder om sin økonomi. Beboeren frustreres over at få at vide, at der ikke er penge på kontoen. Personalet forsøges skadet ved at borgeren lukker det vindue, hvor personalets fingre er placeret i karmen. Det lykkedes ikke at skade medarbejderen, og borgeren vender sig om og slår en medbeboer med knyttet hånd flere gange midt i ansigtet. Personalet fastholder borgeren rundt om armene, og borgeren sættes ned med personalet ved siden af sig, mens medarbejderen stadig fastholdende armene for at undgå slag. Under fastholdelsen forsøges samtale med borgeren omkring dennes økonomi og muligheder. Borgeren forstår fortsat ikke sin situation, men den beroligende samtale og fastholdelsen bevirker, at man efter ca. fem minutter kan rejse sig sammen, og gå videre med det planlagte. Borgeren blev efterfølgende politianmeldt for vold. Episoden udløser 1 indberetning om magtanvendelse, hvilket for denne borger forekom 2

gange i 2011.

Opgørelse af forhåndsgodkendte foranstaltninger

Denne type magtanvendelser blev i alt anvendt 1024 gange i 2011 ift. 746 gange i 2010. Samtidig er antal personer faldet med 1/3, og der er således sket et markant fald i anvendelsen af de forhåndsgodkendte magtanvendelser fra 2010 til 2011.

Figur 5. Antal forhåndsgodkendte foranstaltninger over for antal personer i 2010 og 2011

De forhåndsgodkendte magtanvendelser er alle beskrevet i serviceloven, og tabel 4 viser den nærmere fordeling på typer i 2010 og 2011.

Tabel 4. Sammenligning af 2010 og 2011

Type	Antal magtanvendelser		Antal personer	
	2010	2011	2010	2011
Anvendelse af alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere (SL § 125)	365	647	1	3
Fastholdelse i hygiejnesituationer (SL § 126 a)	12	0	2	0
Tilbageholdelse i boligen (SL § 127)	1	99	1	1
Anvendelse af beskyttelsesmidler, herunder stofselser (SL § 128)	646	0	2	0

Der har som nævnt i 2011 kun været givet 4 personrettede forhåndsgodkendelser til at udføre magtanvendelser. Det store antal

registrerede tilfælde dækker over det forhold, at de forhåndsgodkendte magtanvendelser er foranstaltninger, som udføres dagligt eller næsten dagligt i form af eksempelvis overvågningsalarmer og daglige hygiejneforanstaltninger.

I forhold til én person er der givet en forhåndsgodkendelse om, at vedkommende tilbageholdes i boligen, og at dette finder sted i forbindelse med borgerens psykotiske gennembrud.

Samme person fremgår i tabel 3 om ikke forhåndsgodkendte foranstaltninger i 2010 under "tilbageholdelse i boligen", hvor vedkommende inden kommunens beslutning om en forhåndsgodkendt foranstaltning figurerede 113 gange.

Det forventes specifikt omkring denne beboer, at vedkommendes situation bliver forbedret i 2012 i forbindelse med en flytning til et mere hensigtsmæssigt botilbud.

Eksempel 3. en forhåndsgodkendt foranstaltning

Et botilbud har af den kommunale myndighed fået en forhåndsgodkendelse til at opsætte en babyalarm hos en beboer, for at kunne registrere, hvis beboeren forlader sin lejlighed om natten. Beboeren er ikke i stand til at orientere sig, men ved at blive fortalt, hvor vedkommende er, at det er nat, og at vedkommende derfor skal gå i seng og sove, så lykkedes det med tiden at forebygge, at beboeren forvilder sig rundt udenfor botilbuddet, hvor vedkommende ikke kan orientere sig og tage vare på sig selv. Aktiveringen af alarmer er i sig selv en magtanvendelse, idet det er overvågning af beboerens ret til at bevæge sig frit. Hver aktivering af overvågningsalarmer skal indberettes som en magtanvendelse.

Magtanvendelser på børne- og ungeområdet

På børne- og ungeområdet er målgruppen for magtanvendelser de børn og unge under 18 år, som er anbragt på en social børne- og ungeinstitution efter serviceloven.

Magtanvendelserne kan opdeles i følgende kategorier:

- **Tilladte magtanvendelser**, hvor der
 - dels kan ske fastholdelse og føring af barnet eller den unge til et andet opholdssted, hvis vedkommende udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig, eller barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre,
 - dels kan ske undersøgelse af person og værelse, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter som medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.
- **Nødværge og nødret**, hvilke er straffri afværgehandlinger.
- **Og ikke-tilladte magtanvendelser**, der i princippet dækker over al anden magtanvendelse end den i kategorierne "tilladte magtanvendelser" og "nødværge og nødret" indeholdte.
- Idet der organisatorisk hører enkelte midlertidige botilbud til unge voksne under børne- og ungeområdet, opgøres der også her **midlertidige botilbud til unge over 18 år** som en samlet betegnelse for den magtanvendelse, der sker efter "voksenreglerne" i børne- og ungeregi.

Datagrundlaget for opgørelse af magtanvendelser i 2011

Selve magtanvendelsesopgørelserne for 2011 er opstillet med data for 2010 som sammenligningsgrundlag. Materialet fra 2010 er dog flere steder mangelfuldt ift. opgørelsesformen i 2011, hvilket skyldes flere justeringer i denne, herunder at der ikke har været tradition for at opgøre antal personer, der har været udsat for en specifik magtanvendelsestype. Af samme grund er der ikke frembåret datamateriale fra før 2010.

På børne- og ungeområdet har i alt 752 personer modtaget et institutionstilbud i Region Midtjyllands regi. Antallet er udregnet med baggrund i antallet af unikke CPR nr., herunder uledsagede flygtningebørn og unge uden lovligt ophold i Danmark, hvilke er personer uden CPR nr. Denne andel udgøres af i alt 11 børn og unge.

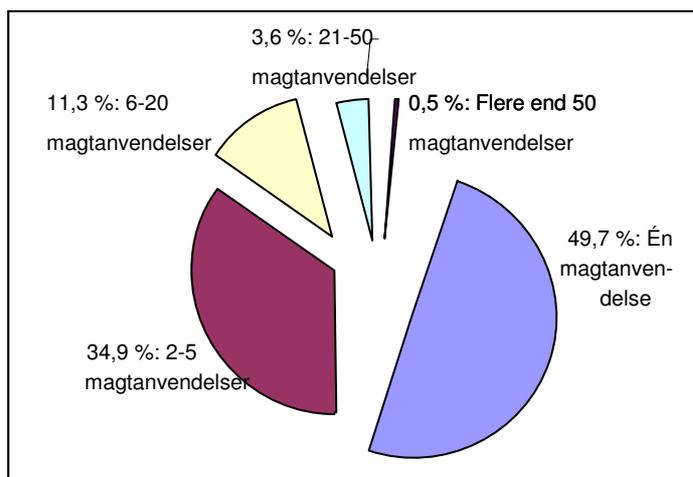
Ud af de samlede 752 børn og unge, har der været indberetninger om magtanvendelser i forhold til 195 børn og unge, hvilket udgør 26 %. Til sammenligning var dette nøgletal i 2010 31 %, hvilket dækkede over, at 196 personer ud af det samlede antal på 624 personer havde været udsat for en magtanvendelse.

Det samlede antal magtanvendelser er således stort set uændret, mens det forholdsmæssige antal magtanvendelser er faldet.

De udførte magtanvendelser fordeler sig således på de 195 personer:

- 1 magtanvendelse overfor 97 personer (49,7 %),
- 2 – 5 magtanvendelser overfor 68 personer (34,9 %),
- 6 – 20 magtanvendelser overfor 22 personer (11,3 %),
- 21 – 50 magtanvendelser overfor 7 personer (3,6 %),
- flere end 50 magtanvendelser overfor 1 person (0,5 %).

Figur 6. Den procentvise fordeling af personer ift. antal magtanvendelser i 2011.

Det fremgår af ovenstående, at 165 personer, hvilket udgør størsteparten af de personer, der var udsat for en magtanvendelse i 2011, var udsat for mindre end 6 magtanvendelser. Dette svarer til 85 % af de berørte.

Overfor 7 personer, har der i 2011 været foretaget mellem 20 og 50 magtanvendelser. Disse personer har typisk en særlig kompliceret adfærd, hvilket i det følgende er illustreret med 2 eksempler.

Eksempel 4.

En ung mand med et intellektuelt udviklingsniveau svarende til et barn på ca. 1 år., og et fysisk funktionsniveau svarende til et barn på ca. 6 år har ophold på en specialpædagogisk døgninstitution for børn og unge med handicap. Den unge mand kommunikerer alene med enstavelsesord. Han er impulsstyret og har meget svært ved, at andre børn på institutionen får opmærksomhed. Magtanvendelserne består i fysisk fastholdelse og/eller føren til et andet opholdssted for at undgå, at den unge mand skader sig selv eller andre. Der er oftest tale om kortvarige fastholdelser.

Eksempel 5.

En ung pige med en svær psykiatrisk lidelse med bl.a. hallucinationer og alvorlig spiseforstyrrelse har ophold på en specialpædagogisk døgninstitution for børn og unge med handicap og psykiatriske problemstillinger. Pigen har flere gange været indlagt på børne- og ungdomspsykiatrisk hospital, og institutionen har et tæt samarbejde med børne- og ungdomspsykiatrien. Når pigen er hallucineret, ser hun medarbejderne som

nogen, der vil hende ondt, og i de situationer går hun til angreb på medarbejderne. Magtanvendelserne består i fysisk fastholdelse og/eller føren til et andet opholdssted for at undgå, at pigen skader sig selv eller andre. Der er tale om fastholdelser, som både kan være korterevarende, men også med en varighed på op til ca. 30 minutter.

Den enkelte person, der er indberettet flere end 50 magtanvendelser over for, er et barn karakteriseret med en meget lav frustrationstærskel. Helt konkret optræder barnet voldsomt udadreagerende over for andre børn, og er ofte i konflikt med disse. Barnet slår, sparker, kradser, bider og smider med ting (f.eks. stole), ligesom det bruger smøreknive, gafler og lignende som våben. På baggrund heraf, er der i alt sket 61 magtanvendelser i 2011 for at forhindre, at andre børn eller de voksne kommer til skade.

De fleste af magtanvendelserne er af kortere varighed på 1 – 5 minutter, mens enkelte er på 10 minutter. Barnet har tidligere været placeret i et særligt individuelt tilrettelagt døgnprojekt, men er nu inkluderet på en afdeling med syv andre børn. Alle 61 magtanvendelser er vurderet som tilladte.

Oversigt over det samlede antal magtanvendelser i 2011

Idet opgørelseskategorierne på børne- og ungeområdet er langt færre end på voksenområdet, er der i det følgende en samlet gennemgang af antal magtanvendelser i 2011, hvorfor disse også fremgår af samme tabel (tabel 4).

Hvor det har været muligt at sammenligne med data fra 2010 er dette gjort, og der gøres særligt opmærksomt på, at der i 2010 ikke er en specifik opgørelse på antal personer ved den enkelte magtanvendelsestype.

Tabel 5. Det samlede antal magtanvendelser på børne- og ungeområdet i 2011

Type	Antal magtanvendelser		Antal personer	
	2010	2011	2010	2011
Tilladte: fastholdelse og føring til andet opholdssted. Undersøgelse af person og værelse	773	738	-	174
Ikke-tilladte: andet end "tilladte" og	4	22	-	17

nødværge/nødret				
Nødværge/nødret	44	14	-	10
Midlertidige botilbud til unge over 18 år	-	13	-	3

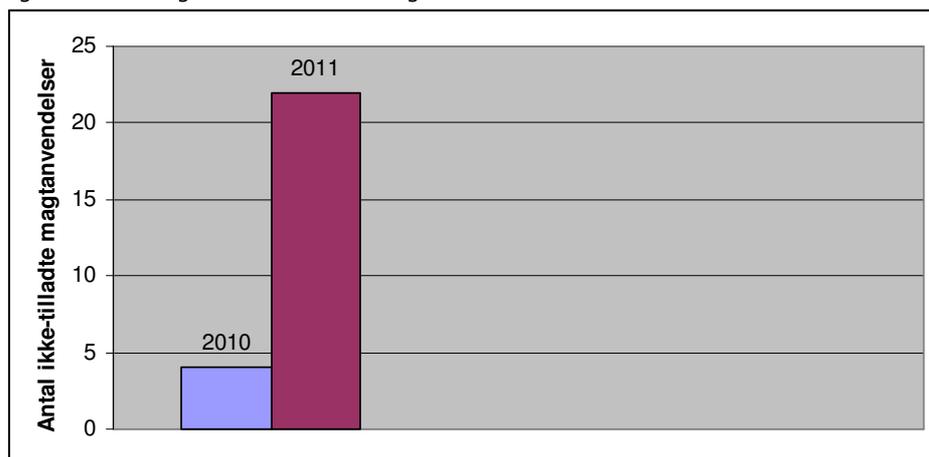
I den følgende gennemgang af de enkelte magtanvendelsestyper er der et indledende fokus på de ikke-tilladte magtanvendelser, idet det særligt her er vigtigt at få kendskab til historierne bag tallene.

En ikke-tilladt magtanvendelse kan jo både dække over et absolut nødvendigt, men altså ikke lovhjemlet, indgreb, og over en helt uacceptabel brug af magt.

Ikke-tilladte magtanvendelser

Der er i 2011 foretaget 22 ikke-tilladte magtanvendelser, hvilket antalmæssigt er en stor stigning fra bare 4 ikke-tilladte magtanvendelser i 2010. De 22 magtanvendelser er fordelt på fem institutioner.

Figur 7. Udviklingen i ikke-tilladte magtanvendelser

En del af stigningen skyldes, at 14 af magtanvendelserne har været udført overfor unge mellem 18 og 23 år i efterværn (der er en forlængelse af et institutionsophold) på døgninstitutioner for børn og unge. Tidligere har magtanvendelser over for denne persongruppe været behandlet som magtanvendelser over for børn og unge under 18 år, men det er blevet tydeliggjort, at magtanvendelsesreglerne på børne- og ungeområdet per definition ikke må anvendes over for unge over 18 år. En i udgangspunktet ellers tilladt magtanvendelse, betragtes herefter med baggrund i den unges alder som ikke-tilladt.

Ovenfor beskrevne forhold blev tydeliggjort i 2010 i forbindelse med udfærdigelsen af § 71-udvalgets årsrapport for 2009-2010. Her forespurgte § 71-udvalget Socialministeren om hjemlen til magtanvendelser overfor unge på

efterværn, og det fremgik bl.a. af Socialministerens svar, at der ikke må anvendes magt over for denne gruppe af unge udover nødværge og nødret efter straffelovens bestemmelser. Med andre ord, må "voksenreglerne" heller ikke finde anvendelse.

Dette gav i Region Midtjylland anledning til, at det blev indskærpet overfor børne- og ungeinstitutionerne, at magtanvendelser overfor denne gruppe af unge ikke er tilladt. Herefter indberettes al magtanvendelse overfor denne gruppe unge som ikke-tilladt magtanvendelse, medmindre der er tale om nødværge eller nødret.

Socialministerens tilkendegivelser er indarbejdede i ministeriets udkast til *"Vejledning vedrørende magtanvendelse overfor børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet."* Danske Regioner har i sit hørings svar til udkastet anført, at det bør være typen af anbringelsessted og ikke den unges alder, der er bestemmende i disse situationer, således at også unge på efterværn er omfattet af magtanvendelsesreglerne på børne- og ungeområdet.

Konkret er der herefter ikke hjemmel til at gennemføre undersøgelse af person og værelse ved unge på 18 år eller derover. En lang række indberetninger om ikke-tilladte magtanvendelser omhandler netop denne problematik.

For en endelig afklaring afventes ministeriets færdige vejledning, og indtil videre pågår en dialog med børne- og ungeinstitutionerne om andre indsatser i forhold til unge i efterværn med henblik på at medbringe antallet af ikke-tilladte magtanvendelser.

Eksempel 6. En ikke-tilladt magtanvendelse overfor en ung anbragt på efterværn.

I forbindelse med at en ung anbragt på efterværn midlertidigt er indlagt på psykiatrisk afdeling, skal der pakkes tøj til den unge. Personalet opdager ved denne lejlighed en påfaldende bog i værelset, som undersøges nærmere. Efterfølgende bliver hele værelset gennemgået, idet der opstår mistanke om misbrug hos den unge. Der findes både barberblade og amfetamin. Den unge informeres ikke om værelsesundersøgelsen før den udføres, ligesom den unge ikke kunne være til stede ved udførelsen. Episoden resulterede i en mundtlig påtale overfor medarbejderne.

De resterende 8 ikke-tilladte magtanvendelser er sket over for børn og unge under 18 år, og kan nærmere beskrives således:

- Efter en magtanvendelse over for en ung mand, blev der hos praktiserende læge konstateret hudafskrabninger på den unges brystkasse. Magtanvendelsen gik her ud over sit formål, og betragtes som ikke-tilladt. Idet medarbejderens adfærd muligvis var også strafbar, blev politiet inddraget – efterfølgende har politiet imidlertid meddelt, at der ikke rejses straffesag. Da den pågældende medarbejder havde

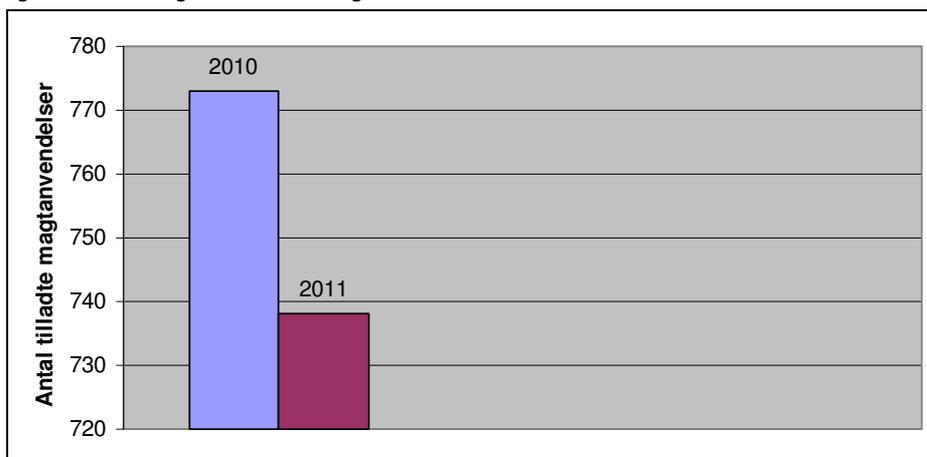
sidste arbejdsdag på døgninstitutionen samme dag, som den ikke-tilladte magtanvendelse blev foretaget, har den ikke-tilladte magtanvendelse ikke givet anledning til tjenstlige sanktioner.

- I en anden situation, vælger en ung under en kolonitur at gå fra stedet. Den unge bliver fulgt til fods af en medarbejder, som efter ca. 1½ times gang vælger at tilkalde assistance i form af en kollega i bil. Begge medarbejdere vurderer, at den unge vil være udsat for fare ved at gå i ukendt område, hvorfor den unge uden samtykke køres tilbage til stedet. Situationen er efterfølgende vurderet som en ikke-tilladt magtanvendelse, idet der ikke var klar hjemmel til håndteringen. Episoden fik ingen personalemæssige konsekvenser.
- De øvrige seks ikke-tilladte magtanvendelser omhandler generelt fastholdelse eller føren i situationer, hvor grundlaget herfor ikke har været til stede, idet barnet eller den unge ikke vurderes at have været til fare for sig selv eller andre. De personalemæssige konsekvenser har i to tilfælde medført en skriftlig advarsel til de implicerede medarbejdere, og i tre tilfælde er der givet en påtale til de implicerede medarbejdere. I et tilfælde har der været tale om indskærpelse af reglerne i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Tilladte magtanvendelser

Der er sket et fald i antallet af tilladte magtanvendelser fra 773 i 2010 til 738 i 2011. Faldet er især markant i sidste kvartal af 2011, hvor antallet falder fra 209 i 3. kvartal til 117 i 4. kvartal. Faldet vurderes både at have baggrund i, at en del meget udadreagerende børn og unge, overfor hvilke, der har været udført mange magtanvendelser, udskrives i sidste halvdel af 2011, og i institutionernes fortsat stigende fokus på at nedbringe antallet af magtanvendelser.

Figur 8. Udviklingen i tilladte magtanvendelser

53 af de 738 tilladte magtanvendelser omfatter undersøgelse af person og værelser. I forbindelse med disse undersøgelser findes ofte euforiserende stoffer, barberblade m.v. samt andre genstande, som kan anvendes til at skade medarbejdere med.

Eksempelvis blev der fundet et knojern på en sikret afdeling, som var tilvirket under påskud af andet formål.

Billede 1. Knojern fundet på en sikret afdeling

Billede 2. Knojern fundet på en sikret afdeling

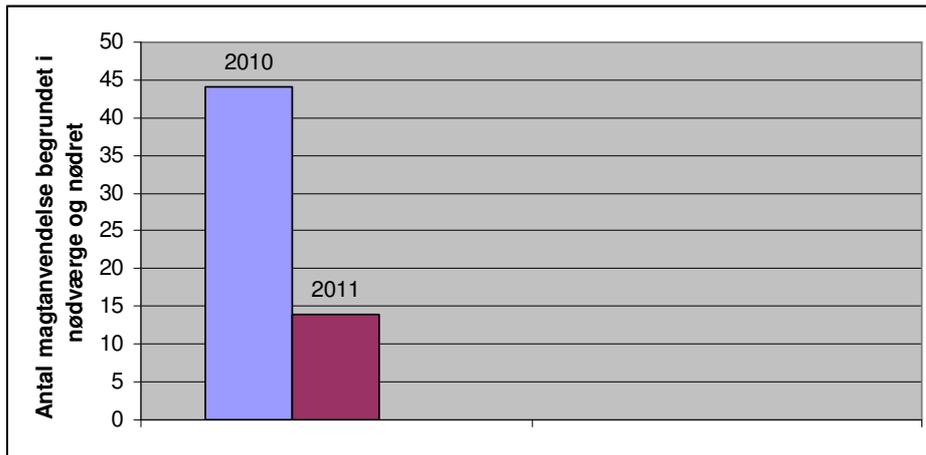

Nødværge- og nødretssituationer

Der er sket et mærkbart fald i antal magtanvendelser begrundet i straffri afværgesituationer fra 44 situationer i 2010 til 14 i 2011.

Umiddelbart kan der ikke konkluderes entydigt på nedgangen i denne type magtanvendelser, og den kan muligvis skyldes den ovenfor omtalte udskrivning af en række meget udadreagerende unge i anden halvdel af 2011.

Figur 9. Udviklingen i magtanvendelser begrundet i nødværge og nødret

De 14 tilfælde af magtanvendelse begrundet i nødværge og nødret er alle situationer, hvor en medarbejder har foretaget en ellers strafbar handling, men er straffri, idet handlingen har til hensigt at afværge en anden og værre (strafbar) situation.

Eksempel 7. Afværgehandling for at forhindre en domfældt ung i at forlade stedet

En ung mand, som er anbragt på baggrund af en domstolsafgørelse, vil forlade institutionen meget tidligt om morgenen, og angriber i den forbindelse en medarbejder med adskillige slag mod ansigt og krop. Afværgehandlingen varer ca. fem minutter. Den unge bliver efterfølgende fulgt på sit værelse, hvor han falder til ro og sover kort tid efter. Domstolsafgørelsen indebærer, den unge ikke må forlade stedet.

Midlertidige botilbud til unge over 18 år

I tilknytning til fire børne- og ungeinstitutioner, drives der midlertidige botilbud til unge over 18 år. Botilbudspladserne drives efter servicelovens "voksenbestemmelser, og er primært etableret i 2011.

Magtanvendelser foretaget overfor unge over 18 år anbragt på disse pladser skal have hjemmel i magtanvendelsesreglerne på voksenområdet, og opgøres derfor særskilt i den organisatoriske sammenhæng med børne- og ungeområdet.

Der har i 2011 på to af de midlertidige voksentilbud været foretaget

- 2 forhåndsgodkendte magtanvendelser ved anvendelse af alarm- og pejlesystemer efter servicelovens § 125, og

- 11 akutte magtanvendelser med hjemmel servicelovens § 126.

Samlet vurdering af magtanvendelsesopgørelserne

Ses der på opgørelserne af antal magtanvendelser som helhed, er forekomsten af magtanvendelser i 2011 tilnærmelsesvis den samme som i 2010 – men med variationer når de enkelte typer af magtanvendelser sammenlignes.

På voksenområdet er der dog generelt sket en reduktion af antal involverede personer fra 2010 til 2011, og gennemgangen ovenfor viser, at der også herigennem reelt er sket en nedgang i antal magtanvendelser.

På børne- og ungeområdet er der fra 2010 til 2011 sket en stigning i antal børn og unge, der modtager et institutionstilbud i Region Midtjyllands regi, hvorfor det ensartede antal magtanvendelser reelt begrundes et fald i foranstaltningernes anvendelse.

Årsagen til faldet i antal magtanvendelser er ikke entydigt, men på både voksenområdet og børne- og ungeområdet er enkelte personer med mange magtanvendelser i 2010 ikke længere i institutioner og tilbud under Region Midtjylland. Herudover har det også stor betydning, at botilbud og institutioner med en skærpet og målrettet indsats på området tydeligvis har reduceret omfanget i anvendelse af magt.

Denne tendens har dog en nedre grænse, som sættes af opgavernes specialiserede og til tider svært håndterbare karakter. Der vil til stadighed være personer i Region Midtjyllands tilbud og institutioner på socialområdet, for hvem indgreb i form af magtanvendelse vil være et nødvendigt middel som akut hjælp. Der vil derfor også fremover være et reelt behov for opmærksomhed for udvikling af faglige kompetencer hos medarbejderne.

Med andre ord kan det diskuteres, om reduktion af antallet af magtanvendelser i sig selv er et mål, eller om magtanvendelser i et vist omfang til stadighed vil være et redskab til at løse den faglige udfordring. Umiddelbart kunne svaret være, at magtanvendelser skal reduceres i det omfang, dette er forbundet med forøget faglig kvalificeret indsats, men at de sociale tilbud og institutioner, som fortsat udfører magtanvendelser, herigennem udfører en nødvendig faglig indsats. Dog skal der fortsat være stor opmærksomhed på kompetencer og faglighed i måden magtanvendelserne anvendes og udføres på.